

Spijk van rivierklei tot baksteen

Van de historie van het dorp **Spijk** – afgeleid van het Duitse Herispich, een benaming die uit de Middeleeuwen dateert – is weinig meer bekend dan dat het tot 1817 Duits gebied was, onderdeel van het ook nu nog Duitse Elten en dat het kerkelijk destijds behoorde tot het klooster van de Eltenberg. Spijk stond sinds het einde van de 19de eeuw decennialang als het ware synoniem voor de steenbakkerij. Sinds 1996 is één van de grootste steenfabrieken van ons land in Spijk gevestigd. Spijk behoort sinds januari 1985 tot de gemeente Rijnwaarden. Voordien was Spijk onderdeel van de gemeente Herwen en Aerdt, waarvan toentertijd, naast de twee kernen die in de gemeentenaam waren verenigd, ook de dorpen Lobith en Tolkamer deel uitmaakten.

Tolkamer dankt zijn naam aan de 'kamer', het gebouw waar de schippers die vanuit Duitsland Nederland binnenkwamen, tol moesten afdragen. Met het Verdrag van Schengen in juni 1985 verviel die verplichting, maar waren de schippers nadien, tot 1993, nog wel verplicht hun vracht bij de Nederlandse douane 'in te klaren'. Met het wegvallen van de Europese binnengrenzen verviel ook die verplichting.

Even voor de bebouwde kom van Spijk komt de **Rijn** Nederland binnen. Tot net vóór het op de zuidoever van de Rijn gelegen Millingen loopt de grens tussen Nederland en Duitsland dwars door de rivier. Na Millingen wordt de Rijn een volledig Nederlandse rivier.

18 Kilometer Zie ook: www.9292.nl

S Start: bij Gerardus Majellakerk
Willibrordusweg
Spijk

P Parkeren: Willibrordusweg naast Gerardus Majellakerk

OV: Buurtbus 566 richting Spijk vanaf station Zevenaar (alleen maandag - vrijdag)

Horeca:
1 Het Hoekje
Herwen
Molenstraat 20
Herwen
0316 - 763 969
2 Diverse gelegenheden aan de Europakade in Tolkamer met prachtig uitzicht over de Rijn

Generaties schoolkinderen zijn ermee opgevoed: de Rijn komt bij Lobith ons land binnen. Een bijna onuitroeibare, historische vergissing: de Rijn komt namelijk niet bij Lobith, maar een kleine kilometer eerder stroomopwaarts Nederland binnen. Het is vlak vóór de bebouwde kom van het dorp Spijk dat een niet aflatende stroom vrachtschepen de Rhein achter zich laat en de Boven-Rijn binnen vaart, zoals de Rijn in dit deel van Europa's drukste vaarweg wordt aangeduid.

De overzijde van de Rijn blijft overigens nog tot zo'n vier kilometer stroomafwaarts Duits grondgebied, want het is pas bij Millingen a/d Rijn, nog voorbij Lobith, dat de Rijn een geheel Nederlandse rivier wordt.

1 Gerardus Majellakerk

De Gerardus Majellakerk, gebouwd onder supervisie van de Amersfoortse architect H. Kroes, dateert van 1913. De kerk is bijzonder vanwege de twee torens.

2 Steenfabriek

De steenfabriek van de huidige VanderSanden Groep aan de Spijksedijk dateert van medio 1996. Voordien werden hier onder de vlag van de steenfabriek Rijnwaarden al eerder decennialang stenen geproduceerd. Met een steenfabriek in Huissenswaard vormde de fabriek in Spijk het bedrijf HUWA. Sinds 2010 is de onderneming in Spijk eigendom van de Belgische VanderSanden Groep. In Spijk worden jaarlijks vele miljoenen bakstenen geproduceerd.

3 Hijskraan

De elektrische wagenhijskraan uit 1928 was ooit onderdeel van de binnendijks gelegen steenoven van de Hollandsch-Duitse Steenfabrieken Spijk, een complex dat in 1995 is gesloopt. De kraan is het enige overblijfsel uit de tijd dat steenkool en zand uit de schepen werden gelost en gebakken stenen erin werden geladen. De kraan stond via rails op houten bielzen in verbinding met de uitgebaggerde vaargeul waar de schepen konden afmeren.

De route begint bij de Gerardus Majellakerk 1 bij de parkeerplaatsen langs de Willibrordusweg. Volg aanduiding (blauwe klomp) Rijnweidepad in oostelijke richting (kerkgebouw rechts). Op driesprong LA, op volgende driesprong links aanhouden (Voorstraat) en op viersprong RA (Dijkhoevestraat). Op driesprong links aanhouden, daarna rechts aanhouden, via wandelpad Spijk verlaten. Op dijk aangekomen LA. Langs opslaglocatie 2 steenfabriek. De historische hijskraan langs Spijksedijk is een bezienswaardigheid 3. Bij picknickbank, blikvanger De Toeter en het betonnen object 'Und so weiter' met infopaneel 4 LA (richting Eltenberg/dorpskern Elten). Op een bord bij de buiging van de weg info over natuurreservaat Emmericher Ward.

Vervolgtraject - nu Spykerweg, voorheen Oude Kleefse Postweg - is grensweg: rechts is Duitsland, links Nederland. Op driesprong RD. Op volgende

Het grote, ronde betonnen object, met aan de onderzijde de tekst 'Und so weiter', markeert de entree van de Rijn in Nederland. De naam symboliseert de verdere route van de rivier door ons land.

Het kijkobject De Toeter, gemaakt naar een idee van Aloys Houterman, symboliseert de vroegere stroom-

4 'Und so weiter'/De Toeter

richting van de Rijn naar de Doggersbank. Na de laatste IJstijd baande de rivier zich een weg door de heuvelrug tussen het Montferland en

het Duitse Kleef. De nieuwe traverse staat vandaag de dag bekend als de Gelderse Poort (zie ook 9).

driesprong **LA** (Spijkerweg), daarna op driesprong **RA** (Marsweg): rechts op hoogte de kerktoren van Hoch Elten (Did). Asfaltweg wordt na bocht naar rechts karrenspoor. Bij einde pad op driesprong **RA**. Vóór het bruggetje **LA** - let op: niet karrenspoor, maar graspad ('klompenpad') pal langs riviertje (De Wild **5**). Riviertje stroomt rechts. Bij einde pad picknickplek en info over natuurgebied De Wild. Hier niet langer route klompenpad. Provinciale weg oversteken, **RD** fietspad volgen (water rechts). (Voor verkorte route niet **RD**, maar **LA** via Eltenseweg naar Lobith. Bij kromming naar rechts

De Wild

Het riviertje De Wild is feitelijk een oude arm van de Rijn. Het water, zuidelijk de grens tussen Nederland en Duitsland.

van Eltenseweg **RD** (Transeedijk). Na 200 m **LA** (Tolhuisstraat), eind Tolhuisstraat **RA** en direct **LA** (Walhof), daarna **LA** (Schipperspoort) en in verlengde daarvan **RD** Tengnagelwaard. Afslagen negeren. Bij uitmonding op Spijksedijk **LA** naar Spijk).

Fiets/wandelpad na oversteek provinciale weg voert langs natuurgebied Ossenwaard/Rijnstrangen **6**. Na circa drie kilometer bij fietsknooppunt 28 **RA**, richting Herwen. Einde pad **LA** (Polderdijk), richting Lobith. Op driesprong **RA** (Keurbeek), fietsrichting 33. Voor ker

De Rijnstrangen

De Oude Rijn, noordelijk van Spijk, verloor zijn functie in het begin van de 18de eeuw, toen het Bijlandsch Kanaal, en in het verlengde

daarvan het Pannerdensch Kanaal, tussen Tolkamer en het plaatsje Loo werd gegraven. Rijnstrangen is de verzamelnaam van een

langs. Einde Keurbeek **LA** (Molenstraat). Na bocht naar rechts provinciale weg (Batavenweg) oversteken. Op fiets/wandelpad **RA**, stijgend naar dijk, op dijklichaam aangekomen scherp **LA**, langs herdenkingsplek met

aantal oude, kleinere lopen van de Rijn.

Het voormalige stroomgebied van de Oude Rijn is nu een uitgestrekt natuurgebied. Het Rijnstrangengebied, in beheer bij Staatsbosbeheer, is van grote cultuur- en natuurhistorische waarde.

grafsteen 7 - of na oversteek Batavenweg schuin links de dijk op via smal graspaadje.

Hier raakt deze route het traject van wandeling 2.

Dijkpad heet Herwensedijk. Rechts natuur- en recreatiegebied De Bijland 8.

7 Marcus Mallius

De grafsteen van de Romeinse legionair (soldaat) Marcus Mallius is aangekomen bij het uitbaggeren van de Bijlandse Waard. De legionair is volgens

Bij fietsknooppunt 29 dijkpad vervolgen richting 30 ('s-Gravenwaardsedijk). Bij fietsknooppunt 30 RD, richting Spijk. Op driesprong LA (fietsrichting 06). Entree bebouwde kom Tolkamer. Op viersprong RD (Polweg). Naar Rijn lopen: LA (Europakade). Einde Europakade (info over binnenkomst Rijn): LA, richting Lobith, weg oversteken. Bij kruispunt fietspad blijven volgen (richting 31). Op driesprong RA: entree natuurgebied Gelderse Poort 9 - aanloop klompenpad. Einde pad, bij kunstwerk, RA (richting Spijk- Tengenelwaard). Bij

het grafschrift destijds begraven in 'carvium ad molem', fort 'aan de dam', de dam die veldheer Drusus, generaal onder keizer Augustus, in het jaar 12 v. Chr. op de splitsing van Rijn en

Waal had laten bouwen. De restanten van het grensfort Carvium liggen op de bodem van de recreatieplas De Bijland. Bij de zandwinning zijn destijds veel (militaire) voorwerpen gevonden.

uitmonding op dijkweg LA. Op driesprong RD (niet Spijk in). Na 200 meter LA, trap afdalen: Kerkstraat. Nog 150 meter naar startplek.

8 De Bijland

De recreatieplas De Bijland - voorheen de Bijlandse Waard - is door zandwinning in de tweede helft van de jaren '20 van de vorige eeuw ontstaan. De zandwinning was de eerste grootschalige in zijn soort in Nederland. De recreatie-

plas - 220 hectare groot - staat in open verbinding met de Rijn. Het aangrenzende natuurgebied is een foerageergebied voor vele vogelsoorten en het winteronderkomen van soms tienduizenden ganzen.

9 Gelderse Poort

De Gelderse Poort is een grensoverschrijdend natuurgebied tussen de stuwwallen van Montferland en het Rijk van Nijmegen. Het gebied is aan het einde van de laatste ijstijd ontstaan, toen de veranderende loop van de Rijn Montferland en het Rijk van Nijmegen van elkaar scheidde. Hierbij ontstond de Rijndelta, de splitsing van Rijn, Waal en IJssel. Staatsbosbeheer waakt over het gebied.

